

Í ÍÁËÍÒÍÐÛÕ ÎÑÍÁÁÍÍÑÒßÕ ÌÈÑÛÌÀ ÒÐÀÄÈÕÈÈ ÐÀ×ÑÈÈÕ ÌÈÑÀÐÁÈ

Ááóíð Zoran Rankovich
27.08.2012 á.

Summary. In

Serbia in the middle of the 17th century an important scrivener center was being developed in the monastery of Racha on the Drina River. During the Great Migration in 1690 with the Patriarch Arsenije III Charnojevic and the multitude of people, the brotherhood of the Racha monastery left their habitation and moved far north, to the Hungarian country. In the new surrounding, on the spacious territory from Buda and Szentendre up to Komarno, the Racha scribes continued to transcribe books until the middle of the 18th century, nurturing the characteristics of the Racha scrivener tradition which mark some manuscripts as typical for Racha. The use of some characteristic forms of letters and characters, the use of cursive writing and thus breaking monotony, as well as a particular way of letter decoration are the elements of the alphabet specific for this tradition.

Á ñáðááéíá XVII ááèà á Ðà-ñéíì

íííáñòúðá íà ìðááíááðáæúá ð. Áðéíá (Ñáðáéý) áíçíéèááò áàæíúé éíéáííèñíúé óáíòð. Í íííáíòá íà-àèà ááí ááýòáèúííñòè ìú íà ðáñííèááááí òí-íúìè áàííúìè. Íáéíòíðúá ááòíðú ñ-èòáðò, ÷òí ðà-ñéèé éíéáííèñíúé óáíòð ðáçáèááèñý ìá áèéýíéáí íííáñòúðñéèò ñèðèíòíðéé, ðáñííèááíúò íáááèáéí ìòòóáà, íà áíðáò íá-àð è Èááèáð, áðóáèá æá ñáýçúááðò ááí ááýòáèúííñòè ñ éíéáííá-àòíýìè á Ðóýííèíì íííáñòúðá è á Ìðèèéíé óáðèáè [Øéíðèž, 1996: 14].

Íá ìñíááíéè ñíòðáíèáèøèòñý

ðóéííèñáé è çáíèñáé, áíáñáííúò ðóéíé íáéíòíðúò ìèñáðáé, ñ-èòááòñý, ÷òí éíéáííèñíáý ááýòáèúííñòè á Ðà-ñéíì íííáñòúðá ìðíáíèááèáñú ìí-òè ìíéíáéíò ñòíèáòèý íá-éíáý ñ 40 ò áííáíá XVII ááèà áíèíòú áí 1690 áíáà. Ñ ìàòðèáðòíí Áðñáíèáí III xáðííááè-áí è íííáñòúáíí ìáðíáà á òíáá Ááèèéíáí ìáðáñáèáíèý ñáðáíá áðàòñòáí ìíèèíóéí íííáñòúðú è ìòíðááèèíñú ááèáéí íà ñáááð, á ááíááðñéóp çáíèð. Á ííáíé ñðááá, íà íáøèðííé óáððèòíðèè ìò Áóáú è Ñáíòáíáðá áí Èííáðíí, ðà-ñéèá ìèñáðè ìðíáíèáèèè ñáíð éíéáííèñíóp ááýòáèúííñòè [Øéíðèž, 1996: 15-30].

Áíñòíááðíúò áéíáðáðè-áñèèò ááííúò

Í ðà-ñéèò ìèñáðáýò è íá íáúáíá èò éíéáííèñíé ááýòáèúííñòè ñíòðáíèéíñú íáííáí. Ðá-ú èááò í ááííúò èç ñáíèò éíéá, ìñíááíí í çáíèñýò, ìñòááèáííúò ìèñáðýìè íà ñòðáíèòáð ðóéííèñáé. Íá ìñíááíèèè ýòèò ìáðáðèáéíá èçááñòíí, ÷òí áí Ááèèéíáí ìáðáñáèáíèý ñáðáíá á ñáííí íííáñòúðá éíéáííèñáíèáí çáíèíáèèñú Èèðèáè, Õðèñòíòíð, Áèññáðèíí è ìò-áñòè Èèíðèáí. Á ááíááðñéíé çáíèá á éííóá XVII ááèà è á ìáðáúá ááñýòèáðèý XVIII ááèà èç ìèñáðáé ñòàððááí ìíéíáéíèý éíéáííèñíóp ááýòáèúííñòè ìðíáíèáèè èèòú Èèíðèáí, íí ìýáèèèñú ìíáúá ááýòáèèè íà ýòíí ìíðèúá Áðíòáé, Ìáèñè, Áðèáíðèé [Øéíðèž, 1996: 15; Áíøéíá, 1988: 370-373] è, á ñèááòúáí ìíéíáéíèè, Áááðèèè Ñòáòáííáè- Ááíòèíáè- [Øéíðèž, 1996: 29-30]. Ìèñáðè ðà-ñéíé òðááèòèè, ñèááííáòáèúíí, çáíèíáðòñý ñáðáñéíé ðóéííèñíé éíéáíé ñ 40 ò áííáíá XVII áí ñáðááéíú XVIII ñòíèáòèý.

Ðóéííèñè ìèñáðáé ðà-ñéíé òðááèòèè

ðáñíòíñòðáíýèèñú ááèáéí ìò óáíòðíá èò áíçíéííááíèý, á ñááíáíý ííè òðáíýòñý á ìííáí-èñèáííúò éíèèáèòèýò. Óáé, ìú ðáñííèáááí ááííúìè í íáèè-èè èò á éíèèáèòèýò á Ááèáðááá, Íáè-Ñááá, Ìèááèýò, á Ááí-éííèíì íííáñòúðá, á Õáòèíúá, Õááòáòá, Çááðááá, Ìðááá, Ñáíòáíáðá [Áíøéíá, 1988: 369] è, áíçííáíí, á Ìðáøíáá.

Á ìðááèááááííé ðááíòá ìú ìííúòááíñý

óèáçáòú íà òáðáèòáðíúá ìñíááííñòè áðáòèèè ðóéííèñáé, ìòííñýèòñý è ðà-ñéíé òðááèòèè. Íáíè áóááò áúááéáíí íáñéíèúéí òáðáèòáðíúò áéý ááííé òðááèòèè

ýéáíáíóíá ìèñúíá.

Đóéíèñé ðà-ñéíáí ìèñáðñéíáí

éðóáá, á íáúáí, áúííéíáíú ñòðíéíúì è ìðááèèúíúì ìéóóñòááíúì ìèñúíí ñ íáèè-éáí ñéíðíèñíúð áóéá, ñí ñíáòèòè-áñéèì ìéèìðòèçííí áóéááíúð òíðì. Èñíéúçíáíéáí ñéíðíèñíúð áóéá èáè óéðáøàðùèð ýéáíáíóíá ðàçáéááàòñý ìííòíèý ìèñúíá. Áúííéíáíéáí ìéíúð è òííéèð èèíéé, èð ðàçííáí ðíáà èçáéááíéýì è ìáðáèíéáíéýì ìéé-ááòñý ýóðáéò ááéíðáòèáíñòè ðóéíèñáé. Áéý ðóéíèñáé ðà-ñéíé ìèñáðñéíé òðááèèè òáèèá òáðáèòáðíí óéðáñèòáèúííá óáèéíáíéá ìááèúíúð áóéá á ááðòíèð è íéæíèð ñòðíéáð, á íá-áéá è éííóá ñòðíéè, èñíéúçíáíéá ìííáúð ìáèèèð óéðáñèòáèúíúð ýéáíáíóíá ìðè áúííéíáíéè áóéááíúð òíðì á óííýíóòúð ìíçèòèýð, à òáèèá áíáíéúíí -áñòíá èñíéúçíáíéá ñéíðíèñíúð èèè áóáéáóíúð áóéááíúð òíðì á éííóá ñòðíéè [Éáòéáá, 1999: 89]. Íá ìííááíéè áóéòóñá è òóáíæáñòááííáí óéðáøáíéý áíçííæíí ìòíáñáíéá ìááèúíúð ðóéíèñáé è éííèðáóíúì ìèñáðñý ðà-ñéíé òðááèèè [Đáèèž, 2012: 180, íáí. 198].

Íáíá èç òíðì áóéáú a òáðáèòáðíá

áéý ðà-ñéíé éíéáíèñííé òðááèèè. Ñòíéá áóéáú áúéíøáí áéááí, à ìáòèý áúíèñáíá ááóíý ðíñ-áðèáíè. Íáòèý áéááíúì íáðàçíí íáá íéæíáé èèíéé ñòðíéè ìáðáèíéýáòñý áíðááí, ñáýçúááýñú ñ íéæíáé ñòðíííé, éíòíðáý íá-éíááòñý ìðèíáðíí íá ñáðáéíá ñòíéáá è ñíóñéááòñý é íéæíáé èèíéè ñòðíéè èèè ìáðáóíáèò áá. Á óáèí, òíðìà òáèèè íáðàçíí áúííéíáííé áóéáú íáííéíááò ðóññéíá ìáèéíá „ý“.

Á èá-áñòáá áíéáá ðááéíáí áóáéáòá

áóéáú e, íáú-íí á éííóá ñòðíéè, áñòðá-ááòñý ñéíðíèñíáý áðá-áñéáý áóéáá „ýíñééíí“; ñí ñòðáèú-àòúìè ìééòèçáéááè è ñ óáèéíáííé íéæíáé -áñòùð.

Éáè ìáñòðí-íáý áóéáá z ó

ðà-ñéèð ìèñáðáé áñòðá-ááòñý òíðìà, áúííéíáíáý íáíèì ðíñ-áðèí, ááá ááðòéíéè èçáéá á çíá-èòáèúííé ñòáíáíé óáèéíáí áéááí, ñíóñéááòñý á èçáéáá, è áéááíúì íáðàçíí ìáðáñéááòñý óéðáñèòáèúííé -áðòíé, ìðè-áí íéæíýý -áñòú áóéáú éíðíòèá.

Éááúé ñòíéá ñéíðíèñííé áóéáú í,

éíòíðáý áúííéíááòñý á ðáíéáð ìéóóñòááíí çáíèñáííáí óáèñòá, áðíáèò á ááðòíéè ìíáæóóíé, ñáíðá-éááýñú áéááí, òíááá èáè ìðááúé ñòíéá ñíóñéááòñý á íéæíéè ìðííáæóóíé, ñáíðá-éááýñú íáíðááí, ìáðáóíáý á óáèéíáííóð áíðèçííòáèúíóð èèíèð, à éíñáý èèíéý ñíááéíýáð áíí éááíáí è ááðò ìðááíáí ñòíéáá.

Áéý ðà-ñéèð ìèñáðáé òáðáèòáðíí

íáíèñáíéá q íáíèì ðíñ-áðèí, íá-éíáý ñ íá-áéá áíéíáíé ñòðííú ìáòèè, ìðíáíéæáðùáéñý á ááðòèèáèúíúé ñòíéá, éíòíðúé áðíáèò áúííéí á ááðòíéè ìðííáæóóíé. Íò ááí ááðòá íáíèñáíá áññèíáòðè-áñéáý èàòéíé-áñéáý áóéáá „s“; íéæíéè èçáéá éíòíðíé ìáðáóíáèò è ìðááóð ñòðííó. Óáèáý òíðìà áúííéíýéáñú á éííóá ñòðíéè è èèñòá, á ááðòíáé ñòðíéá è íá ìáñòáð, ááá ìáá ñòðíéíé ìñòááòñý áíéúøá íáçáííéíáííáí ìðííòðáíñòáá [Éáòéáá, 1999: 104–105].

Á éííóá áíéúøèð èèè íáíúøèð

ááèíèð óáèñòá á ðóéíèñýð ðà-ñéèð ìèñáðáé ñ 60 úò áíáíá XVII ìí 30 á áíáú XVIII ááé [Éáòéáá, 1995: 56] áñòðá-ááòñý ñíáòèòè-áñéèé çíáé, áúííéíáíúé íáíèì ðíñ-áðèí. Íí íá-éíááòñý íá ñáðáéíá ìáæáó ááóíý èèíéýì ìèñáííé ñòðíéè áíéíèñòíé èèíééé, éíòíðáý ìáðáóíáèò á áññèíáòðè-áñéóð, óáèéíáííóð èàòéíé-áñéóð áóéáá „s“; áúííòá éíòíðíé ðááíýáòñý ááóí ðýááí, à ìèøáòñý ííá íá-éíáý ñ áá íéæíááí éííóá. Ýòò çíáé áúííéíýáð íáñéíéúéí òóíéèè, è í íáí èíááòñý ìááèúíáý ñòáòúý [Éáòéáá, 1995: 55–71].

Èñĩíëúçíááíéá òàðàèòááíúò

áóéááííúò òíòí è çíáéíá, ðàçáéááíéá ííííòííéè òáéñòà èñĩíëúçíááíéáí ñéíðííèñíúò òíòí, ñĩíáúá ñĩíñíáú òéðàøáíéý áóéá á ááðíéò è íéæíéò ðýáàò, á íà-àéá è éííòá ñòðííéè è á ñĩçéòèýò, ááá íáá íéìè èíááòñý áíéúøá íáçáííéíáííáí íðíñòðáíñòáá, ñòáéí òáðàèòááííé ÷áðòíé íeñáðáé ðà-ñéíé éíéáííeñííé òðááèòèè, ñ éíòíòíé ðóéííèñè ñæíí ñðááíéòáéúíí éááéí íòíáñòè è òèíè-íí ðà-ñéèí [Èàòéáá, 1999: 110].

Ñíèñíé èèòáðàòóòú

Áíðéíá, 1988 Áíðéíá, Ìèð¼áíá, Õðíííáðáòè è íeñáðñéá òðááèòè¼à ðà-àíá, Çáíðíéè Ìàòèòá Ñðíñéá çà èçèæááííñò è ¼áçèè, èç. 36, ñá. 3, Ííáè Ñáá, 1988. Ñ. 367–394.

Èàòéáá, 1995 Kacziba, Agnes, Jedna karakteristi na odlika ra anskih rukopisa, Çáíðíéè Ìàòèòá Ñðíñéá çà òèéíéíáè¼ó è èéíáèñòèèó, XXXVIII/1, Ííáè Ñáá, 1995. Ñ. 55–71.

Èàòéáá, 1999 Kacziba, Agnes, Budimpeñtanski rukopis Hristofora Ra anina, Szeged – Segedin, 1999.

ðàèèž, 2012 ðàèèž, Çíðáí, Ñðíñéá ìèí¼àòóòá XVI è XVII ááèá, Ááíáðáá, 2012.

Øéíðèž, 1996 Øéíðèž, Èàòèòá, Í ðà-è è ðà-áíéíá. [Ó]: ðáá. Á. Éáðéíáèž, Ñòèòíéíáè¼à Èèíðè¼áíá ðà-áíéíá, Ííáè Ñáá, 1996. Ñ. 11–33.